

FRANSIZ KAMUOYUNUN TÜRKİYE'YE BAKIŞI: AB ÜYELİĞİ, KİMLİK VE DİĞER FAKTÖRLER¹

TURKEY PERCEPTIONS OF FRENCH PUBLIC OPINION: EU MEMBERSHIP,
IDENTITY, AND OTHER FACTORS

Veysel AYHAN²
Mehmet DALAR³
Muhittin ATAMAN⁴

Öz

Türkiye'nin AB'ye tam üye olması için Avrupa'nın önemli ve başat ülkesi olan Fransa'nın tavrı ve yaklaşımı önemli rol oynamaktadır. Fransız karar vericilerin davranışlarını, iç ve dış politika kararlarını etkileyen kamuoyunun Türkiye hakkındaki algılamaları, yargıları ve tutumları, Türkiye'nin AB üyesi olması sürecinde etkisini hissettirmektedir. Bu çalışmamız, Fransa'da kamuoyunun Türkiye algılamasını tanımlayan, değerlendiren ve kamuoyunun oluşmasında etkileri olan sivil toplum kuruluşları yetkilileri, yazarları, akademisyenleri ve konuyla ilgili uzman kişilerle birebir yapılan görüşmeler çerçevesinde hazırlanmıştır. Fransızların Türkiye konusundaki olumsuz algılamaların nedenlerini, Türkiye'nin AB üyeliğine, Türk dış politikalarına bakışlarını inceleyen bu çalışma, AB'nin neyi ifade ettiğini, kimlik, din ve kültür etkenlerinin kamuoyunun algılamalarında ne kadar etkili olduğunu, Fransa'da yaşayan Müslümanların ve Ermenilerin Türkiye'ye bakışlarını görüşme yapılan uzman kişilerin değerlendirmeleri çerçevesinde analiz etmektedir.

Anahtar Terimler: AB Üyeliği, algılama, kimlik ve kültür

Abstract

As an important and dominant country in Europe, France's attitude and approach plays an important role for Turkey to be a full member of the EU. The Effects of French public's perceptions and opinions about Turkey, their judgments and attitudes affecting behaviour of the French decision-makers, and their decisions in domestic and foreign policy are felt in the process of Turkey's accession to the EU. This study is prepared in the context of one to one interviews made with the specialists of nongovernmental organizations, writers, academicians and specialists on this subject who have effective roles in the formations of public opinion, and identify and asses public opinion of French people. Examining the causes of negative Turkish perceptions of French people and their point of view about Turkish EU accession and Turkish foreign policy this study analyzes identity, reality of the EU, religious and cultural factors effective in the perceptions of French public opinions, and Turkish perceptions of Muslims and Armenians living in France within the framework of evaluations of specialists interviewed with.

Key Words: EU accession, perception, identity and culture.

¹ Bu çalışma Tübitak tarafından desteklenmektedir.

² Doç.Dr., Abant İzzet Baysal Üniversitesi İİF, Uluslararası İlişkiler Bölümü, veyselayhan@gmail.com

³ Doç.Dr., Abant İzzet Baysal Üniversitesi İİF, Uluslararası İlişkiler Bölümü, mehmetdalar@hotmail.com

⁴ Prof.Dr. Abant İzzet Baysal Üniversitesi İİF, Uluslararası İlişkiler Bölümü, muhittinataman@yahoo.com

Giriş

Avrupa Birliği'nin (AB'nin) kurucu üyelerinden olan, Avrupa'da önemli aktör olarak AB'nin karar verme sürecinde etkin rolü olan ve aynı zamanda yüzyıllardır Avrupa medeniyetine kaynaklık etmiş olan Fransa, Türkiye'nin AB üyeliği konusunda önemli yere sahiptir. Bu bakımdan Avrupa'daki her hangi bir gelişme konusunda Fransızlar kendilerini söz sahibi olarak görme eğiliminde olmakta ve bakış açılarıyla bu gelişmeleri değerlendirerek etkili olmaya çalışmaktadırlar. Fransa ile tarihsel ilişkileri bulunan Türkiye'nin AB üyesi olmasında Fransızların bakış açıları ve değerlendirmeleri yönetimler üzerinde etkilidir. Bu nedenle siyasi iktidarlar, Fransız kamuoyunu dikkate alarak Türkiye'nin AB üyeliği gibi önemli dış politika konularında pozisyonlarını ve eğilimlerini belirlemektedirler. Fransa'nın AB'ye tam üye olmak isteyen Türkiye karşıtı politikalar izlemesinde diğer Avrupa ülkelerinde pek görülmeyen Türkiye'ye karşı oldukça fazla ve yaygın ön yargılarıyla tutum sergileyen kamuoyunun algılamasından kaynaklandığı söylenebilir. Türkiye ile Fransa arasındaki tarihsel rekabetin yanında Türkiye'ye yönelik olumsuz algılamaların altında kimliksel, kültürel ve tarihsel faktörlerin etkili olduğu görülmektedir. Laik bir yönetim tarzını benimseyen Fransa'da çoğunlukla Hıristiyanlık veya Katoliklik gibi dinsel olguların Fransızların günlük yaşamlarında pek etkili olmamasına rağmen Türkiye'nin üyeliği gündeme geldiğinde din ve kültür farklılıklarına dikkat çekilmesi, Türkiye karşıtı tutumlarda ve Türkiye'nin öteki olarak kabul edilmesinde öne çıkmaktadır. Son dönemlerde Fransa'da gerçekleştirilen seçimlerin ana konusunun Türkiye'nin AB üyeliği olması ve Türkiye karşıtı partilerin ve liderlerin kazanması kamuoyunun Türkiye karşıtı olarak ne kadar yönlendirildiğinin kanıtını oluşturmaktadır. Bir başka ifadeyle, bu durum geri bildirim etkisi yaparak Türkiye karşıtlığında hem siyasilerin hem kamuoyunun kendilerini karşılıklı olarak besledikleri gözlemlenebilmektedir. Türkiye üzerine bilimsel ve akademik çalışmalar yürüten kesimlerde bile önyargıların olması bu bakımdan dikkat çekicidir. Bu önyargıların oluşmasında Fransızların kimliksel tanımlamalarını oluşturan konuların ve olayların belirleyici bir rol oynadığı düşünülmektedir. Fransız kamuoyunda Türkiye'ye yönelik olumsuz algılamaların ortaya çıkmasında etkili olan diğer faktörlerin başında ise Ermeni meselesi ve Kıbrıs konusu gelmektedir. Bu çalışmamızda Fransız kamuoyunun bu denli Türkiye karşıtı tavır sergilemesinin nedenleri ve bunların çözülmesiyle ilgili Fransa'daki akademisyen ve konuyla ilgili uzmanlarla birebir görüşmeler yapılarak analiz yapılmıştır.

Fransızların Türkiye'ye ve Türklere Karşı Olumsuz Algılamalarının Nedenleri

Yukarıda da değinildiği gibi, diğer Avrupa ülkelerinde yaşayan halklara nazaran Fransız halkı yüksek oranda Türkiye'nin AB'ye girmesine karşı çıkmaktadır. Bunun nedenleri Strasbourg Marc Bloch Üniversitesi Türkoloji Bölümü Başkanı olan aynı zamanda tarihçi olan Prof. Dr. Paul Dumont'a sorulmuştur. Dumont, ülke ve toplumların algılarına tarihsel perspektif açısından bakıldığında değişen olgular olduğunu, toplumların birbirlerine karşı orta çağlardan beri değişen bakış açılarına sahip olduğunu belirterek, Türkiye algısının bazı dönemlerde çok pozitif olurken bazen de çok kötümser olduğunu, son dönemdeki Türkiye algısının ise elbette ki tarihsel kökenleri olduğunu düşündüğünü ifade etmiştir. Türkiye algısına yönelik olarak çok uzaktan gelen fikirlerin etki ettiğini ve bunların da daha çok dinsel fikirler olduğunu fakat daha çok dinsel çatışma üzerine inşa edilmiş fikirler olduğunu açıklayan Dumont, dönemin politikasına uygun fikirlerin tarihi kendine göre yorumladığını, bunların da çatışma konularını içerdiğini işaret etmektedir. Çünkü Osmanlı tarihine ve tarih kitaplarına bakıldığı zaman durmadan çatışma hikâyelerinin yazıldığına dikkat çekmektedir. Ancak tarihte yalnızca çatışma değil aynı zamanda ilişkinin de önemli olduğunu vurgulayan Dumont, bununla birlikte tarihi araştırmalarda toplumlar arasındaki alış verişlerin zamanla kaybolduğunu ve yerini daha çok çatışmalara bıraktığını söylemektedir.⁵

Fransa'nın uluslararası ilişkiler konusunda önemli uzman kuruluşu olan Uluslararası Çalışmalar ve Araştırmalar Merkezi'nde (CERI'de) araştırmacı olan, kimlik ve azınlıklar konusunda önemli çalışmaları olan Riva Kastoryano, Fransa'nın Türkiye karşıtı politikalarının iç kamuoyundaki gelişmelerden kaynaklandığını, dış politika ve özellikle Türkiye konusunda politikacıların ve siyasal partilerin kamuoyunun duymak istediği şekilde konuştuklarını belirtmektedir. Fransız kamuoyunun dış politikanın oluşumu sürecinde aktif rol aldığına inandığını, bu da politikanın kamuoyunun esiri haline gelmesine yol açtığını, bu nedenle Türkiye konusunun Fransa'da seçim konuları arasına girmiş olduğunu açıklamaktadır. Fransa'da sol ile muhafazakâr partiler arasında seçim süreçlerinde önemli tartışmalar yaşandığına dikkat çeken Kastoryano, Sosyalistlerin "bakın Türkiye laik bir ülke ve AB'nin içine alalım ve üyeliğini hızlandıralım" şeklinde eğilim gösterirken, öteki kesimin ise buna karşı çıktıklarını kaydetmektedir. İkinci grubun arkasında Katolik kesimlerin olduğunu düşünen Kastoryano, Katoliklerin dinsel hassasiyetlerinin yanı sıra milliyetçiliği, yabancı düşmanlığını, İslam düşmanlığını kullanma yoluna gittiklerini ve Türkiye'nin

⁵ Paul Dumont, Directeur du Département d'études turques de l'Université Marc Bloch de Strasbourg, Strasbourg'ta 7 Eylül 2010'da yapılan Görüşme

üyeliğine kesinlikle karşı çıktıklarını ve bunu tartışmaya bile yanaşmadıklarını ifade etmektedir.⁶ Uluslararası İlişkiler Stratejileri Kurumu'dan Didier Billion da Fransız kamuoyunda güçlü bir İslamifobi olduğunu, Fransız toplumunun ve devletin kendisini laik olarak öne sürmelerine rağmen siyasal yaşamda dinin önemli role sahip olduğunu, Türkiye ve İslam ülkeleri söz konusu olduğunda bunun daha net bir şekilde kendisini hissettirdiğini belirtmektedir. Fransa'da aşırı sağcı ve Türkiye karşıtı Ulusal Cephe Partisi Başkanı Jean-Marie Le Pen'e verilen oyları elde etmek için Sarkozy'nin Türkiye'nin AB üyeliği konusunu seçimlerde sık sık gündeme getirdiğini ve kamuoyunu memnun etmek için Türkiye'nin AB üyeliğine her fırsatta karşı çıktığını söyleyen Billion, Türkiye karşıtı kamuoyunu ve radikal sağı arkasına alarak seçimleri kazandığını hatırlatmaktadır.⁷

Fransızların Türkiye hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığını söyleyen Uluslararası İlişkiler Kurumu'ndan Prof. Dr. Dorothé Schmid, AB'deki genişlemenin getirdiği olumsuz yansımalarından dolayı Fransa'nın AB içindeki etkisinin sorgulanmaya başlandığını, Fransa'nın AB içinde daha fazla söz sahibi olmasının istendiğini, genişlemeden kaynaklanan sorunlardan dolayı Türkiye'nin üyeliğinin kabul edilmediğini, yöneticilerin de aynı kanaati paylaştıklarını belirtmektedir. Kamuoyunun büyük bir kısmının Türkiye'nin Müslüman ülkesi olduğunu düşündüğünü, özellikle 11 Eylül saldırılarının da etkisiyle Müslümanlara yönelik olumsuz algılarda artış kaydedildiğini dile getiren Schmid, bu bağlamda Müslüman olarak kabul edilen Türkiye'nin AB içinde yerinin olmadığı konusunda kamuoyunda yaygın bir kanaat oluştuğunu ifade etmektedir.⁸ Aynı bağlamda Fransa'da avukatlık yapan, Paris barosuna bağlı çalışan ve birkaç kez Türkiye'yi ziyaret etmiş olan Av. Jırak da Fransa'da Türkiye'nin (yeterince) tanınmadığını ve sadece Müslüman bir ülke olarak algılandığını, bazen Türklerin ve Arapların karıştırıldığını belirterek Fransız toplumunda Türkler hakkındaki ciddi bilgi eksikliğine ve buna bağlı olarak Türkiye'nin Müslüman kimliğinden dolayı Fransızların Türkiye'yi istemediklerine dikkat çekmektedir.⁹

Uluslararası Çalışmalar ve Araştırmalar Merkezi (CERI) Başkanı Prof. Dr. Christian Lequesne, Türkiye'nin Fransa'da iyi bilinmediğini, normal Fransız vatandaşlarının Kıbrıs sorunu ile 1915 olayları hakkında bilgilerinin olmadığını, fakat zihinlerinde Türkiye ile ilgili kesin ve kuralcı bir yabancı kavramı olduğunu, bu konuda gerçekleri açıklamak istemeyen

⁶ Riva Kastoryano, Centre d'études et de Recherches Internationales (CERI), Paris, 3 Eylül 2010'da yapılan görüşme

⁷ Didier Billion Institut de Relations Internationales et Stratégiques, Paris, Eylül 2010'da yapılan görüşme.

⁸ Dorothé Schmid, Institut Français des Relations Internationales (IFRI), Paris, 30 Ağustos 2010'da yapılan görüşme.

⁹ Av. Jırak, Paris, Eylül 2010'da yapılan görüşme.

Sarkozy gibi politikacıların bundan yararlanarak kamuoyundan destek aldıklarını ifade etmektedir. Sonuç olarak, elit kesimin ve siyasilerin bile derin Türkiye bilgilerine pek sahip olmadıklarından dolayı birçok Fransız için Türkiye'nin tatil yeri olduğunu ileri sürmektedir. Türkiye'deki iktidarın da Fransa'da iyi analiz edilemediğine işaret eden Lequesne'ye göre, iktidardaki AK Parti'yi İslam partisi olarak adlandırmanın ve onu İran ile kıyaslamının olaylara anlam vermedeki en önemli yetersizlikleri ortaya çıkardığını çıkarmaktadır. Böyle bir adlandırma ve kıyas sebebiyle analizlerin yanlış anlamaya götürdüğünü ifade etmektedir. Bu nedenlerle bir Fransız için Türkiye'nin farklı bir kültüre sahip olduğunu ve Avrupa'nın bir parçası olmadığını, Polonya Slovakya gibi ülkelerden yana endişeler olmazken Türkiye söz konusu olduğunda kimliksel ve kültürel endişelerin gündeme geldiği ifade edilmektedir.¹⁰

Fransız toplumunun Türklere karşı olan ön yargılarının tarihsel süreçten kaynaklandığını bunun haçlı savaşlarına kadar gittiğini belirten Dumont, bu ön yargıların kırılması için toplumların birbirlerini tanımaları gerektiğini belirtmektedir. İstanbul'a gelen Fransızların Türkiye'yi gördükten sonra ön yargılarını bıraktığını, fakat kısa süre kaldıkları için ülkelerine döndükten sonra tekrar eski ön yargılarına döndüklerini gözlemlediğini söyleyen Dumont, sahip olunan ön yargıların tarihten kaynaklandığı için bunu yıkmanın kolay olmadığını, dinlerarası diyalog veya propagandanın pek işe yaramadığının görüldüğünü, Türkiye'nin kültürel yollardan önyargıları değiştirme işine girişmesi gerektiğini açıklamaktadır. Bunun yolunun da bunu da müzisyenler, ressamlar, el sanatları gibi araçlarla sağlaması gerektiğini belirtmektedir. Kişisel olarak önyargıların değiştirilmesinde sanat, kültür ve turizm gibi unsurların önemli olduğunu düşünmekle birlikte Dumont, bu noktada toplumların birbirini tanınması ile önyargıları ortadan kaldırmanın ayrı bir durum olduğunu, başka bir deyişle önyargılar giderilse bile kalıntıların kaldığını, aynı durumun Türkiye için de geçerli olduğunu, esasen tarihten gelen fikirleri ve önyargıları değiştirmenin çok zor olduğunu dinlerarası diyalogun da bunda etkili olmadığını ifade etmektedir. Fransa'da Türkiye hakkında olumlu yargıları olanların da olduğunu hatırlatan Dumont, her zaman tek yönlü fikirlerin olmadığını, bunların zamanla değişebileceğini, tarihte Avrupa'da Türk tipine olumlu bakıldığı zamanların da olduğu gerçeğine dikkat çekmiştir.¹¹ Fakat bu konuda Dr. Schmid, Türkiye'de ticari faaliyet gösteren ve sayıları dört yüze yakın olan Fransız firmalarının Türkiye'deki değişimi en hızlı algıladıkları ve bunların Türk toplumunu daha

¹⁰ Christian Lequesne, Centre d'études et de Recherches Internationales (CERI) Başkanı, Paris, 3 Eylül 2010'da yapılan Görüşme.

¹¹ Paul Dumont, Directeur du Département d'études turques de l'Université Marc Bloch de Strasbourg, Strasbourg'ta 7 Eylül 2010'da yapılan Görüşme

yakından tanıdıkları halde Türk-Fransız ilişkilerinin gelişimi açısından Fransız kamuoyu ve politikacılar üzerinde etkilerinin az olduğunu belirtmektedir. Bunun nedeni ise, Türkiye karşıtı kesimlerin daha fazla etkin olduklarından ve siyasilerin daha çok bunların arzularına göre hareket ettiklerinden kaynaklanmaktadır. Bu da Türkiye’de çalışan kuruluşların Fransa’daki Türkiye karşıtı kamuoyu eğilimini Türkiye’nin lehine çevirmede başarılı olamadıklarını göstermektedir.¹²

Lequesne, Fransa’da siyasi yönden oldukça etkili olan Ermeni diasporasının Fransızların Türkiye’yi algılamaları üzerinde rol oynadığını, 1915 yılında Türkiye’de Ermeni soykırımının olduğu ve bunun tanınması hususunda Fransızları inandırmaya çalıştıklarını ve Fransız hükümeti üzerinde baskı kurduklarını belirterek¹³ Fransızların Türkiye karşıtı olmalarında Ermeni diasporasının etkisine dikkat çekmektedir. Türkiye’yi etkili ve güçlü bir devlet olarak tanımlayan Uluslararası Çalışmalar ve Araştırmalar Merkezi (CERI)’nden Prof. Dr. Anne-Marie Le Gloannec de Fransızların Türkiye karşıtı kamuoyunun oluşmasında Ermeni sorununa dikkat çekmektedir. Toplumsal düzeyde Türkiye hakkındaki bilgi eksikliği veya yanlış bilgi ve kanaatlere sahip olunması, olumsuz Türkiye algılanmasına yol açtığını belirten Gloannec, Fransız toplumunun önemli çoğunluğunun bu nedenle Türkiye’yi AB’de istemediğini ileri sürmektedir.¹⁴

Fransa’nın Almanya gibi diğer önemli AB üyelerine nazaran en güçlü bir şekilde Türkiye’nin AB üyeliğine neden karşı çıktığı yolundaki soruyu cevaplayan Kastoryano, Almanya’nın Fransa gibi Türkiye’nin üyeliğine doğrudan karşı olmasının pek mümkün olmadığını, Almanların Fransızlar gibi kültürel, dinsel ve etnik temelli bir dış politika veya ırkçı bir politikayı yürütemeyeceklerini, çünkü Almanya’daki ırkçı söylemin II. Dünya Savaşı ile birlikte sona erdiğini, Avrupa’da Almanların ikinci kez ırkçı bir politikaya sahip olamayacağını bu bakımdan Fransa kadar serbest olmadığını ileri sürmektedir. Oysa Almanya’nın Türkiye’nin üyeliğine en az Fransa kadar karşı olduğu Avrupa’da bilinmektedir. Fakat söz konusu nedenlerden dolayı Fransa kadar güçlü bir şekilde karşı çıkamamaktadır. Etkisi sınırlı da olsa Avusturya da Almanya gibi Türkiye’nin tam üyeliğine karşı olduğunu gündeme yansıtmaktadır. Kastoryano başka bir konuya dikkat çekmektedir. Ona göre temel sorun Fransa’nın Türkiye’nin üyeliğine karşı olmaktan öte Paris’in kendine özgü

¹² Dorothé Schmid, Institut Français des Relations Internationales (IFRI), Paris, 30 Ağustos 2010’da yapılan görüşme.

¹³ Christian Lequesne, Centre d’études et de Recherches Internationales (CERI) Başkanı, Paris, 3 Eylül 2010’da yapılan görüşme.

¹⁴ Anne-Marie Le Gloannec, Centre d’études et de Recherches Internationales (CERI), Paris, Eylül 2010’da yapılan görüşme.

politikalarıyla Türkiye'nin politikalarının çatışmış olmasıdır. Her iki ülke de birbirine çok benzemektedir. İkisi de otoriter yani kendisinden emin ve güçlü bir devlet geleneğine sahiptir. Devlet yapıları ile devlet geleneklerinin oldukça köklü olması ve kendi bildiklerini dayatmak istemeleri nedeniyle Türkiye ile Fransa'nın tam üyelik sürecinde birbirleriyle çatışmaları kaçınılmaz olmaktadır.¹⁵ Türkiye'nin AB üyeliğine yaklaşımda Almanya ile Fransa arasındaki farklılıkların nedenleriyle ilgili olarak Lequesne ise, farklı bir boyuta işaret etmektedir. Almanya'da oldukça fazla Türk vatandaşı ve Müslüman göçmen bulunmaktadır. Bunların özellikle ikinci ve üçüncü kuşakları Almanya'da eğitim gördükleri için Almanların Türkiye konusundaki algılamalarının olumlu yönde değişmesinde etkili olabilmektedirler. Fransızlardan farklı olarak Almanların Türkiye hakkında daha net ve açık bilgilere sahip olduğunu belirten Lequesne, Fransa'nın bu açıdan Türkiye'ye olan yaklaşımının farklı olduğunu, eğer Fransa'da da Almanya'da olduğu gibi söz konusu niteliklere sahip Türk nüfusu olsaydı belki Fransızların algılamalarının farklı olabileceğini ileri sürmektedir.¹⁶

Türkiye'nin AB Üyeliği Algılaması

Riva Kastoryano, AB'nin Türkiye'yi neden tam üye yapmayacaklarının nedenlerini çarpıcı bir biçimde açıklamaktadır. Kastoryano'ya göre tam üyelik sürecinde karşılaşılan önemli sorun alanlarından birinin AB üyelerinin Türkiye ile nasıl bir diyalog kuracaklarını hesap edememelerinden kaynaklanmaktadır. Tarihsel olarak bakıldığında, Türkiye'nin sömürge olmamış tek Müslüman ülke olduğuna dikkat çeken Kastoryano, Türkiye'nin Batılı ülkelerin sömürgesi olmuş bir ülke olmadığından Batılı ülkelerin Türkiye ile eşitler arası bir ilişki kurmak zorunda kalacaklarının farkında olduklarını ifade etmektedir. Bu bağlamda güçlü devlet geleneği ve sömürge olmamış bir ülke olarak Türkiye AB'ye üye olduğunda Avrupalılar bugüne kadar sömürge olarak ilişki kurdukları Müslüman toplumundan farklı bir toplum ile karşı karşıya kalacaklarını bilmektedirler. Bu durumda AB ülkeleri Türkiye'nin üyeliği ile farklı bir devlet anlayışı, farklı bir egemenlik anlayışı ve aynı zamanda farklı bir iktidar anlayışı ile karşı karşıya kalacaklardır.¹⁷

Paris Amerikan Üniversitesinde siyaset bilimi ve uluslararası ilişkiler uzmanı olan Prof. Dr. Hall Gardner, Fransa'nın Türkiye'nin AB üyeliğine karşı çıkış nedenleriyle ilgili görüşlerini açıklamıştır. İktidara geldikten sonra Sarkozy'nin Türkiye'nin AB'ye girmesine

¹⁵ Riva Kastoryano, Centre d'études et de Recherches Internationales (CERI) , Paris, 3 Eylül 2010'da yapılan görüşme.

¹⁶ Christian Lequesne, Centre d'études et de Recherches Internationales (CERI) Başkanı, Paris, 3 Eylül 2010'da yapılan Görüşme

¹⁷ Riva Kastoryano, Centre d'études et de Recherches Internationales (CERI) , Paris, 3 Eylül 2010'da yapılan görüşme.

izin vermeyeceğini söyleyen Gardner, bunun büyük bir hata olduğunu düşünmektedir. AB'nin, Türkiye ile ilişkilerinde daha dikkatli olmasını öngören Gardner, Türkiye'nin AB'ye girmek isteyen ilk devletlerden olduğu gerçeğinin göz ardı edildiğine dikkat çekmektedir. Fransız siyasetçilerin Türkiye'nin AB üyesi olmasına karşı çıkışlarıyla ilgili açıklamalarında dikkatli olmaları gerekmektedir. Sarkozy başkan olduktan sonra Türkiye karşıtlığıyla ilgili bazı sözlerini geri almakla beraber, Fransa ve Almanya tarafından geliştirilen imtiyazlı ortaklık gibi bir kavramı hala gündemlerinde tutmaktadır. Buna rağmen Fransa, Türkiye ve Rusya'nın önemini bilmekle beraber bazı problemlere çözüm getirememektedir. Örneğin AB'nin genişlemesi konusunda neler yapılacağıyla ilgili net bir politika belirlenmiş değildir. Günümüzde Yunanistan, İtalya ve İspanya gibi üye devletler krizin tam ortasında olup, çok kötü bir durumda oldukları dikkate alınırsa genişlemenin krizden dolayı gittikçe yavaşlaması kaçınılmaz olmaktadır. Gardner'e göre AB'nin Türkiye'ye çekinceli davranmasının diğer nedeni de finansal durumlardan öte Türkiye'nin üyeliğiyle beraber PKK sorununun, Orta Doğu'daki karmaşanın, Irak ve İran gibi ülke problemlerinin Avrupa gündemine taşınabileceği gibi korkulardan kaynaklanmaktadır.¹⁸

Lequesne'nin bu konudaki görüşleri dikkat çekicidir. Lequesne , Fransızların Türkiye'nin AB üyeliği konusunda çok net olduklarını, Türkiye'nin üyelik sürecinin Türk Fransız ilişkilerini zehirlediğini, Fransa ve Fransızların Türkiye'nin yeni uluslararası rolünün ve gücünün farkında olduklarını, Türkiye'nin AB üyesi olması durumunda Fransa'nın AB'deki işinin zorlaşabileceğini bu nedenle gerek yönetim gerekse halkın çoğunluğu AB genişleme sürecinde Türkiye'nin yerinin olmaması gerektiğine inandıklarını ifade ederek¹⁹, AB'ye üye olmayan bir Türkiye'nin Fransa ve Fransızlarla ilişkileri için daha iyi olacağı yönünde kamuoyunda bir algının var olduğunu ima etmektedir.

Riva Kastoryano ise, Fransa'da en fazla konuşulan konuların başında İslam 'ın gelmesine rağmen gelmekle birlikte kişisel olarak buna katılmadığını belirtmektedir. Müslüman bir ülkenin AB üyesi olmasının ne demek olduğu Fransız kamuoyunda yoğun olarak tartışılmakta ve birçok kesimi tedirgin etmektedir. Fakat İslam'ın üyelik sürecinde tartışılan bir konu olmakla birlikte en önemli faktör olmadığı düşünülmektedir. Kastoryano önemli başka bir noktaya dikkat çekmektedir. Bu önemli nokta ise Fransa ile birlikte AB üyesi ülkelerde zaten yaklaşık 15-16 milyon Müslüman nüfus bulunmasıdır. Nüfusunun

¹⁸ Hall Gardner, The American University of Paris, Department of International and Comparative Politics, Paris, Eylül 2010'da yapılan görüşme

¹⁹ Christian Lequesne, Centre d'études et de Recherches Internationales (CERI) Başkanı, Paris, 3 Eylül 2010'da yapılan Görüşme

hemen hemen tümü Müslüman olan bir ülkenin AB üyesi olması ile AB üyesi ülkelerde yaşayan Müslüman azınlıkların aynı şekilde kamuoyunda algılanmadığı da bir gerçektir. Dolayısıyla AB’de İslam yabancı bir olgu olmadığı gibi Müslümanlara karşı da ırkçı denilebilecek bir politikanın olmadığını görmek gerektiğini söyleyen Kastoryano, üyelik sürecinde AB’yi ürküten ve tedirgin eden en önemli faktörün Türkiye’nin güçlü bir ülke olmasının altını çizmektedir. Kastoryano’ya göre Türkiye önemli bir ülke ve güçlü bir devlet geleneğine sahiptir. Türkiye’nin devlet anlayışı Fransız devlet anlayışıyla benzer olması bakımından dikkat çekicidir. Üyelik sürecinde karşılaşılan temel sorunların başında Türkiye’nin kendine özgü çıkarları ve politikaları bulunan güçlü bir geleneğe sahip devlet anlayışının AB üyeleri üzerinde yarattığı olumsuz etki gelmektedir. Bu nedenle Türkiye’nin AB üyeliğine olumlu bakılmadığını vurgulayan Kastoryano, Türkiye’nin AB üyesi ülkelerin politikaları karşısında sesini yükseltecek güçte olmasının AB’yi tedirgin ettiğini ileri sürmektedir.²⁰

Endişelerin dinsel nedenlerden değil de Türkiye’nin nüfus büyüklüğünden kaynaklandığını ileri süren Gardner’e göre AB üyesi olması durumunda, Türkiye 70 milyonluk nüfusuyla temsil edileceği AB’nde ağırlığını artıracak ve Almanya’dan sonra en önemli ikinci oy ağırlığına sahip ülke olarak karar alma sürecinde etkili olacaktır. Çünkü karar alma sürecinde oylama sisteminin çok büyük bir güç politikası oluşturduğunu ve Türkiye’nin ekonomik durumundan da korkulduğunu belirten Gardner, bu nedenle Türkiye’nin AB üyesi olmasının beklenmediğini açıklamaktadır. Türkiye üye olması durumunda Türk nüfusunun Avrupa’ya göç edeceğini, fakat AB’nin istihdam için yeterli imkanının olmadığını ve bunların entegrasyon probleminin olacağını söyleyen Gardner, ayrıca Avrupa’daki İslami korkuya da dikkat çekmektedir. Gardner’in öngörüsüne göre, Türkiye’nin, AB ile yakın ilişkilerde bulunabileceğini, Türkiye’nin en çok etkilendiği ticaret ve stratejik hedefler gibi kendi çıkarlarını ilgilendiren belirli konularda sınırlı oy kullanması gerektiğini öngörmektedir. Gardner, Türkiye’nin bazı konularda sınırlı oy hakkının olabileceğini savunarak imtiyazlı ortaklık anlamına gelebilecek bir pozisyon önermektedir.²¹ Konuyla ilgili ekonomik sorunlara dikkat çekerek yaşanan ekonomik krizin bir çok kesimin daha da muhafazakar eğilimler göstermesine yol açtığını belirten Kastoryano, AB’nin son genişlemesinin getirmiş olduğu sorunlara henüz çözüm getiremediğinin görüldüğünü ifade

²⁰ Riva Kastoryano, Centre d’études et de Recherches Internationales (CERI) , Paris, 3 Eylül 2010’da yapılan görüşme.

²¹ Hall Gardner, The American University of Paris, Department of International and Comparative Politics, Paris, Eylül 2010’da yapılan görüşme

etmiştir. Bu nedenle Türkiye'nin tam üyeliği gündeme geldiğinde bir çok Fransızın üyeliğin getireceği sorunlardan dolayı tedirginlik duyduğunu, toplumda var olan “büyük Türk geliyor” tarzındaki algının tam üyeliğin getireceği yabancı işçi göçü, ekonomik ve demografik sorunlardan sürekli bir şekilde olumsuz olarak beslendiğini ileri sürmektedir.²²

AB'ye tam üye olmak isteyen Türkiye'nin AB'ye ne gibi katkılar sağlayacağı konusunda Avrupalıları ikna etmesi gerektiğini belirten Gloannec, uzun dönemde AB'nin Türkiye'nin tam üyeliğini veya üye olmaması gerektiğini AB'ye yapacağı katkılar bakımından tartışması gerektiğini savunmaktadır.²³ Türkiye'nin AB'ye katılması durumunda AB'nin kayıp ve kazançlarının neler olabileceği yönündeki soruya Dumont, AB'nin Türkiye'yi hem isteyip hem istemediğini, bunun çok eskiden beri süren bir durum olduğunu, Türkiye'nin hem ekonomik hem de sosyal yönden AB için çok önemli bir ülke olduğunu söyleyerek cevap vermiştir. 1968 yılında General De Gaulle'un Ankara'ya geldiğinde çok ilginç bir nutuk verdiğini belirten Dumont, De Gaulle'un “Türkiye Sulhun kapısıdır” sözüyle Avrupa'da barışın Türkiye'nin de katkısıyla ile erişilebilir olacağını savunmaktadır. Diğer yandan kültürel açıdan bakılacak olursa, eskiden beri çatışmaların olduğunu, dinlerin eskiden beri çatıştığını söyleyen Dumont'a göre Avrupa'daki bazı kesimler açısından dinsel farklılık önemli bir konu olup, bu günlerde bile Fransa'da Islama karşı bir tedirginlik vardır. Türkiye'nin tam üye olması durumunda Avrupa'nın ne gibi kaybı olacaktır? Türkiye Avrupa'ya girmezse, Avrupa'nın birçok şey kaybedeceğini belirten Dumont, Avrupa'nın içinde zaten Türklerin ve diğer Müslümanların var olduğunu, bütün dinlerin buluşmasının zaten Avrupa'nın içinde yer aldığını ve bu bakımdan Türkiye'yi dışlamanın bütün bir kültürü de dışlamak anlamına geldiğini bunun da çok tehlikeli olduğunu vurgulamıştır. Demografik bakımdan, Avrupa'nın Türk dinamizmine muhtaç olduğunu söyleyen Dumont, bugünkü Berlin'i Türklerin yaptığını, çünkü yeni görünümüyle Berlin'i II. Dünya Savaşından sonra Türklerin inşa ettiğini, dolayısıyla AB'nin Türkiye'nin dinamizmine ihtiyacı olduğunu düşündüğünü ifade etmektedir.²⁴

Fransa ile Türkiye'nin arasında en önemli konunun ne olduğu sorusuna Gardner, Sarkozy'nin biraz koruyucu davrandığını ve Fransa'nın ekonomik nedenlerle himayeci bir politika izlediğini söyleyerek cevap vermektedir. Afrika'dan gelen büyük bir Müslüman

²² Riva Kastoryano, Centre d'études et de Recherches Internationales (CERI), Paris, 3 Eylül 2010'da yapılan görüşme

²³ Anne-Marie Le Gloannec, Centre d'études et de Recherches Internationales (CERI), Paris, Eylül 2010'da yapılan görüşme.

²⁴ Paul Dumont, Directeur du Département d'études turques de l'Université Marc Bloch de Strasbourg, Strasbourg'ta 7 Eylül 2010'da yapılan Görüşme.

nüfusuna sahip olmasına rağmen Fransa'nın Türkiye'den nüfusunun az olduğunu, Türkiye'nin AB üyesi olmasıyla çıkacak büyük bir göçmen seliyle Fransa'nın baş edemeyeceği korkusunun olduğunu belirten Gardner, Türkiye'nin insan hakları ve Kürt sorunu olduğunu ve bundan kaynaklanan insan hakları ihlalinin gündeme geldiğini, bunun yanında Fransa'daki Ermeni nüfusunun (diasporasının) Ermeni soykırımı konusunda Fransızları etkilediğini bunun da olumsuz algılamanın ve Türkiye karşıtı olmanın nedenlerini oluşturduğunu ileri sürmektedir.²⁵

Diğer taraftan Schmid, Fransız kamuoyunun Türkiye'nin AB üyeliğine karşı çıkmakla beraber, Fransa'da ticari anlamda faaliyet yürütenlerin Türkiye'nin Avrupa ile Ortadoğu, Asya ve Kafkasya bölgeleri arasında köprü rolü oynadığını, Avrupa'nın Türkiye'nin üzerinden bu bölgelere ürettikleri malları gönderdiklerini, bu bakımdan Türkiye'nin Fransız çıkarı açısından önemsenmesi gerektiğini düşündüklerini, bununla beraber, Fransız politikacılarının daha çok Türkiye karşıtı kamuoyuna kulak verdiklerini fakat işin ekonomik ve ticari yönüyle ilgilenen kesimlerin kaygılarını dikkate almadığını söylemektedir.²⁶

AB'de birçok üye devlet Türkiye'nin AB'ye katılmasını istemezken, bu konuda samimi davranılmayarak Türkiye'ye tam üyelik müzakere tarihinin verildiğini ve bu sürecin devam ettiğini hatırlatan Lequesne, ancak müzakere sürecinin sapılmış olduğundan dolayı bu konuda gelinen noktanın sorgulanması gerektiğini savunmaktadır. Türkiye ile ilişkilerin nasıl kurulacağını tartışıldığına ve bazı üyelerin iki yüzlülük gösterdiğine dikkat çeken Lequesne'e göre AB devletleri gerçekten Türkiye'yi istemiyorlarsa her hangi bir oyalama taktiğine başvurmadan bu yöndeki tutumlarını açık bir şekilde deklere etmeleri gerekmektedir. Ayrıca tam üyelik sürecinde Kıbrıs sorununun çözülmesi, Ermeni soykırım iddialarının tanınması, Kürtlerle ilişkili olan insan hakları gibi konuların önemli olduğunu söyleyen Lequesne, sürecin biraz da Türklere de bağlı olduğunu, yürütülen anket çalışmalarında AB'yi isteyen Türklerin oranlarında düşüş olduğunu kaydetmektedir.²⁷

Bugünkü finansal krizle birlikte, ne 2014 den önce ne de sonra Türkiye'nin üye olabileceğini düşünmediğini belirten Gardner'in değindiği diğer nokta, finansal kriz çözülmesi halinde, Türkiye'nin AB'ye girişi için şansının artacağı yönündedir. Ona göre, AB komşuluk politikaları hakkında düşünmesi gerekiyor ve aynı zamanda Türkiye Rusya ve

²⁵ Hall Gardner, The American University of Paris, Department of International and Comparative Politics, Paris, Eylül 2010'da yapılan görüşme

²⁶ Dorothé Schmid, Institut Français des Relations Internationales (IFRI), Paris, 30 Ağustos 2010'da yapılan görüşme.

²⁷ Christian Lequesne, Centre d'études et de Recherches Internationales (CERI) Başkanı, Paris, 3 Eylül 2010'da yapılan Görüşme

Ukrayna'ya yönelik yeni stratejiler geliştirmesi gerekiyor. Bu ülkelerin her birinin, fazla nüfusa sahip oldukları dikkate alındığında, bu da her haliyle AB'deki oy prosedürünü ve politik çıkarları etkileyecektir.²⁸ Diğer taraftan vize muafiyetleri, ticaretin önündeki engellerin kaldırılması ve ticari işbirliğinin geliştirilmesi gibi konularda taraflar arasındaki ilişkiler ilişkiler ekonomik ve politik olarak iyi yönde gelişirse ve devamlılık arz ederse bu durumdan hem AB hem Türkiye kazanmaya devam edecektir. Şu andaki ilişki düzeyinin korunup geliştirilmesi durumunda da ciddi bir sorunun oluşacağı beklenmemektedir. Ayrıca genç iş gücü sorunu konusunda AB'nin Türkiye'den yararlanabileceğini, AB ülkelerinin göçmenlerle ilgili yasalarını yumuşatmasının gündeme gelmesi gerektiğini destekleyen Lequesne, ilişkilerin bu yönde sürmesi halinde Türkiye'nin AB ile İslam ülkeleri arasında köprü görevi olabileceğini bunun her iki tarafın da karşılıklı yararına olacağını, ilişkinin kesilmesi durumunda her iki tarafın da kaybedeceğini vurgulamaktadır.²⁹

Ayrıcalıklı ortaklıkla ilgili olarak Gardner, hem tam üyelik hem de imtiyazlı ortaklık arası bir pozisyon öneriyor. Ona göre Fransa, Almanya ve Avusturya gerçekten Türkiye'nin AB üyeliğine karşı çıkmaktadırlar. İngiltere ise Türkiye'nin üyeliğini açıkça desteklemekle birlikte İngiliz halkı ve kamuoyu Türkiye konusunda ikiye ayrılmış durumdadır. Gardner, son dönemlerde Avrupa'daki finansal krizin de etkisiyle Türklerin de artık tam üyeliği düşünmediğini, çünkü onların da borç krizine giren ve ekonomisi batan AB üyesi Yunanistan krizine baktıklarını hatırlatarak, Türkler açısından AB üyesi olmanın eskisi gibi cazip gelmediğini ve pek fazla bir anlam ifade etmediğini söylemektedir. Fransa'da yaşayan bir Amerikalı olarak Gardner'e göre AB artık etkili bir işleve sahip değildir. Türkiye ise, birçok alanda gelişme göstermekte olduğundan eskisi gibi AB üyeliğine ihtiyaç duymamakta, bu bakımdan Türkiye'nin kendisi de artık tam üyeliği istememekte, belki uzlaşarak özel bir ortaklığı talep etmektedir.³⁰

Fransa'daki Müslüman Toplulukları ve Türkiye

Fransa, Avrupa'da en fazla Müslüman azınlığın yaşadığı ülkedir. Fransa'daki Türk algısı burada yaşayan Müslüman imajından bağımsız değildir. Kimliklerde din hanesi bulunmadığı için nüfusun ne kadarının Müslüman olduğu kesin tespit edilmemekle birlikte resmi kayıtların tahminine göre 6 milyon civarında Müslüman bulunmaktadır. Bu sayı genel

²⁸ Hall Gardner, The American University of Paris, Department of International and Comparative Politics, Paris, Eylül 2010'da yapılan görüşme

²⁹ Christian Lequesne, Centre d'études et de Recherches Internationales (CERI) Başkanı, Paris, 3 Eylül 2010'da yapılan Görüşme

³⁰ Hall Gardner, The American University of Paris, Department of International and Comparative Politics, Paris, Eylül 2010'da yapılan görüşme

Fransız nüfusunun % 10'u oranındadır. Bu ülkedeki Müslüman nüfus Almanya'daki Türk Müslüman nüfusunun tersine homojen değildir. Ancak Cezayir, Fas, Tunus gibi Kuzey Afrika ülkelerinin yanında Lübnan gibi bir Ortadoğu ülkesi veya Fildişi, Senegal, Nijer, Cad, Kongo ve Gana gibi Batı Afrika ülkelerinden gelen Müslümanların yanında, Türk kökenli 400.000 dolayında Müslüman yaşamaktadır. Çoğunlukla Fransa'nın eski sömürgesi olan ülkelerden gelen bu insanlar, Fransa'ya gelirken, sömürge döneminde Fransızların kendilerine yaptıkları işkence ve kötü muameleler sonucu oluşan kin ve nefret duygularını da beraberlerinde getirmişlerdir. Bunun yanında çok farklı bir kültürden geldikleri için uzun dönem yaşanan adaptasyon sürecinde iki kültür arasında meydana gelen sürtüşmelerden oluşan sorunların varlığına da vurgu yapmak gerekiyor.³¹

Paris Büyük Camisine bağlı olan Al-Gazali Enstitüsü Başkanı olan, aynı zamanda yazar ve öğretim üyesi olan Dr. Djelloul Seddiki'ye göre Fransa'ya yoğun Müslüman göçü Fransızların kuzey Afrika'ya ilgi göstermesiyle birlikte başlamıştır. Aynı zamanda *Fransa'daki Müslüman, Hıristiyan ve Yahudiler arasındaki diyalog çalışmalarında aktif olarak görev alan Dr. Seddiki*, Müslümanların Fransa'ya gelmelerini ve Fransızlarla ilişkilerini tarihsel arka planıyla birlikte şöyle özetlemektedir:

“Tarihçilerin de ifade ettiği gibi Arapların Fransa topraklarına göç tarihleri çok daha öncedir. Bununla birlikte günümüz Müslüman toplumunun yapısını anlamak için 1850'lerden sonra yaşanan göçe dikkat çekmek gerekir. Bilindiği üzere söz konusu tarihlerde Tunus ve Fas gibi Kuzey Afrika ülkeleri Fransızların himayesi altına girerek oranın bir parçası haline geldiler. I. Dünya Savaşı öncesinde Fransa'nın hegemonyası altına giren bu bölgenin hem dini hem de kültürel olarak ihtiyaçları çok fazlaydı. Şuan içinde bulunduğumuz Büyük Paris Camisi de söz konusu tarihlerde inşa edilmiştir. Dolayısıyla yoğun Müslüman göçünün 1850'lerden sonra başladığını söylemek mümkündür. Fransızlarla Müslümanların ve dolayısıyla bir din olarak İslamiyet'le ilişkileri çok gerilere gitse de özellikle Osmanlı devletine hatta bilhassa Kanun-i Sultan Süleyman zamanına 1540'lara kadar gitmektedir. Bu dönemde Osmanlı Devleti ve Fransa Kralı arasında bazı görüşmelerin olduğu bilinmektedir. Nitekim Osmanlı Devleti bu dönemde hilafeti tam olarak oturtma sürecine de girmiştir. Fransa Kralı ise İspanya ve Almanya arasında oluşan bir paylaşım hakemlik etmekteydi. Dolayısıyla Fransa ve Müslümanlar arasında çok karmaşık bir ilişki söz konusu olmuştur.

³¹ Adnan Özdemir, “Fransız Toplumunun Türkiye'ye 'Hayır' Demesinin Nedenleri”, <http://www.usak.org.tr/makale.asp?id=150>,

Eğer o zamandaki Osmanlı ve Fransa ilişkilerini dikkate alınacak olursa, bu toprakların savaş değil barış toprakları olduğunu söylemek gerekir. Bu karmaşık ve bileşik yapıya bakıldığında İslam âlemi ile Fransa arasındaki ilişkilerin karşılıklı çıkara dayalı barış amaçlı olduğu yorumu çıkarılabilir. Bu kapsamda Osmanlı devleti ile kurulan ilk dönem ilişkilerin sağlam bir temel üzerine oturduğu görülmektedir. Daha sonraları ise Fransa'nın güçlenmesi ve bazı Arap toprakları üzerinde güç oluşturması Müslümanlarla olan ilişkisini olumsuz etkilemiştir. Bu çerçevede 1860'larda Müslümanların Fransız Parlamentosunda temsil edilme sorunu yaşadıkları görülmektedir. Ancak daha sonraları Anayasal haklardan doğan ayrıcalıklarla Müslümanlar seçme, seçilme, gösteri yapma gibi haklarının dışında eğitim ve öğretim kurumlarında temsil edilmeleriyle Meclis'te de varlıklarını göstermeye başlamışlardır. Tarihi ayrıntılara girmeden Fransa'ya Müslümanların geliş tarihi on dokuzuncu yılın başlarında olduğu söylenebilir.”³²

Dr. Seddiki'nin işaret ettiği bir diğer önemli nokta ise Fransa'nın II. Dünya Savaşı sırasında işgal altında olduğu dönemlerde Müslümanların Fransa'nın özgürlüğü için savaşmaları ve Fransa'nın Savaş sonrası dönemde tekrar kurulması sürecinde aktif olarak görev almış olmalarıdır. II. Dünya Savaşı sonrası dönemde Avrupa'nın genel olarak durakladığı ve Fransa'nın yeniden yapılanması için Marshall Planı kapsamında ekonomik destek aldığı bir dönemde ortaya çıkan yabancı iş göçü ihtiyacını karşılamak için Fransızlar, eski sömürge ülkelerine kapılarını açmışlardır. Yabancı iş göçü kapsamında Fas ve Cezayir'in yanı sıra Gabon, Kamerun, Mali, Nijer, Çad ve Ürdün gibi ülkelere Fransa'ya işgücü gelmiştir. Böylelikle Fransa toprakları ikinci kez yoğun bir Müslüman göçüne sahne olmuştur. Bu kapsamda Seddiki, ikinci dalga Müslüman göçünün diğerlerinden farklı olduğunun altını çizmektedir. 1967 yılında dönemin Devlet Başkanı tarafından çıkarılan göçmenlik yasasıyla birçok ailenin Fransa'ya göç etmesine olanak tanıdığını belirten Seddiki, bu kanunun ardından Fransa'da göçmen ailelerin ortaya çıktığını söylemektedir. Diğer yandan Fransa'nın yeniden yapılandırılması için yoğun olarak çalışan yabancıların topluma entegrasyonu konusunda ciddi sorunlar yaşanmıştır. Fransızlar dışarıdan gelenleri sürekli olarak göçmen aileler olarak değerlendirmişlerdir. Bununla birlikte Seddiki, söz konusu dönemde göçmenlerin Fransa'ya gelmelerinin ardından ülke ekonomisinde ciddi bir refahın yakalanması Fransız halkının Müslümanlara olumlu yaklaşmasına yol açtığını belirterek, değişen ülke ekonomisinin burada yaşayan Müslümanlara bakış açısını olumlu şekilde etkilediğini, ekonomik istikrarın yakalanmasında Müslümanların çok önemli rol

³² Dr. Djelloul Seddiki, Paris Büyük Camisine bağlı olan Al-Gazali Enstitüsü Başkanı, 2 Eylül 2010'da yapılan görüşme.

oynadıklarını ve kabul görülmeye başladıklarını ifade etmektedir.³³ Av. Jırak ise, Fransa’da İslama ve Müslümanlara olan algının İran devriminden sonra değiştiğini söyleyerek, ondan önce Müslümanlar ile Hıristiyanlar arasında dini farklılıkların pek ön plana çıkmadığını, İran devriminden sonra İslam’ın hızla yayılmaya başladığını, Müslümanların dini gerekliliklerini daha fazla yaşamaya başladıklarını, söylemektedir. Sonuçta Müslümanların Hıristiyanların yaşam şekillerinden farklı bir yaşam sergilediklerini bunun da Fransızları tedirgin ettiğini ileri sürmektedir.³⁴

Fransa’da Müslüman dernekler olarak yaşadıklarını ve Sarkozy ile Chirac arasında Müslümanlara yaklaşım açısından farklılıklar olup olmadığı konusunda soru sorulan Seddiki, Chirac’ın gerçek anlamda bir devlet adamı olduğunu, anlayışlı, akıllı ve kendilerine yaklaşımı itibarıyla düşünüldüğünde tam bir devlet adamı olduğunu belirtmektedir. Nitekim, Chirac’ın cumhurbaşkanlığı döneminde de başörtüsünün Fransa’da ciddi şekilde tartışılmakta olduğunu, ancak hararetli tartışmaların sürdüğü günlerde Chirac’ın kendilerinden bir heyeti kabul ederek konuya bakışlarını öğrenmek istediğini, kendisiyle yapılan görüşmenin ardından başörtüsü sorunuyla ilgili herhangi bir sıkıntı oluşmadan kapandığını belirtmektedir.

Buna karşın Seddiki, İslam konusunda oldukça olumsuz bir düşünceye sahip olduğu belirtilen Sarkozy’nin ise tamamen farklı bir yapıya ve davranışa sahip olduğunu belirtmektedir. Fransa’daki dini dernekleri ve cemaatleri kendince değiştirmek ve düzenlemek istediği görülmektedir. Müslümanların temel hakları konusunda çekinceli ve tutucu davranması bir nevi İslamofobiye sahip olduğunu göstermektedir. Ancak İslamofobiyi yıkmak için beraber hareket etmeleri gerektiğini söyleyen Seddiki, özellikle tüm Müslüman devletlere çağrı yapılarak Sarkozy ile görüştiklerinde bu konuyu gündeme getirmeleri ve bunun aşılması konusunda Müslümanların ortak hareket etmeleri gerektiğine işaret etmektedir.³⁵

Fransa’daki Müslümanların Türkiye’nin AB Üyelğine Yaklaşımı

Türkiye’nin AB üyesi olması durumunda Fransa’da yaşayan çoğunluğu Mağrip ülkelerinden³⁶ ve sömürge ülkelerinden olan ve yaklaşık 6 milyon olarak sayıları belirtilen Müslümanların haklarını koruyup korumayacağıyla ilgili soruya cevap veren Seddiki,

³³ Dr. Djelloul Seddiki, Paris Büyük Camisine bağlı olan Al-Gazali Enstitüsü Başkanı, 2 Eylül 2010’da yapılan görüşme.

³⁴ Av. Jırak, Paris, Eylül 2010’da yapılan görüşme.

³⁵ Dr. Djelloul Seddiki, Paris Büyük Camisine bağlı olan Al-Gazali Enstitüsü Başkanı, 2 Eylül 2010’da yapılan görüşme.

³⁶ Fas, Tunus ve Cezayir gibi Kuzey Afrika bölgesinde yer alan devletler

Türkiye'nin bu konuda olumlu katkı ve etkisinin olacağını düşünmektedir. Dr. Seddiki, Türkiye'nin son yıllarda izlediği politikaların Fransa'daki Arap kökenli Müslümanları derinden etkilediğini ifade etmektedir. Arap Müslümanları Türkiye'nin AB üyeliğini desteklemekte ve olası bir tam üyelik durumunda da Türkiye'nin Avrupa'da yaşayan Müslümanların haklarını koruyacağına inanmaktadırlar. Yani Arap kökenli Fransızlar Türkiye'nin AB'ye üyeliğinin kendileri açısından önemli yararlar doğuracağını düşünerek Türkiye'nin AB üyesi olmasını istemektedirler.³⁷ Nitekim Paris'te görüşülen birçok Arap kökenli Fransız vatandaşın Türkiye'nin iç ve dış politikasını yakından takip ettikleri görülmüştür. Özellikle Türkiye'nin İsrail ve Filistin politikası, bu kesimlerin Türkiye'ye olan ilgisinin artmasına yol açmıştır. Bu durum bazı Fransızlarda Türkiye'nin Avrupa'daki Müslüman nüfusu etkisi altına alabileceği yönünde endişelere yol açmaktadır. Fransa'daki Müslümanların Türkiye'nin AB üyeliğini desteklediğini söyleyen Seddiki, şahsen Türkiye'nin Osmanlıda olduğu gibi tekrardan Orta Doğu ve Müslüman ülkelerle iyi ilişkiler içerisinde olmasını desteklediğini, Türkiye'nin bölgedeki Müslüman ülkelerle birlikte güçlü bir birlik oluşturmasını isteyerek bu konuda umutlu olduğunu belirtmektedir. Türkiye'nin AB'ye girmesinden (dolayı) korkacak ve çekinecek tek ülke Fransa ve özellikle de Sarkozy olduğunu söyleyen Seddiki, genel olarak Fransa'da bulunan sağcıların, Türkiye'nin AB'ye girmesini istemediklerini vurgulamaktadır. Türkiye'nin AB'ye dâhil olması halinde bunun çok iyi olacağını ifade eden Dr. Seddiki, Avrupa sınırları içinde yaşayan tüm Müslüman topluluklar için mükemmel olacağını, fakat Türkiye'nin bölgedeki Müslüman ülkelerle ilişkilerini geliştirmesinden yana olduğunu, Türkiye'nin Ortadoğu bölgesinde çok güçlü bir yapıyı ve işbirliğini ortaya çıkaracağını, kişisel olarak söz konusu bölgede en güçlü ülkenin Türkiye olduğunu düşündüğünü açıklamıştır.³⁸

AB Projesi, Kimliği ve Tarihsel Yapısı

Tarihsel olarak bakıldığında Türkiye'nin ekonomisi, kültürü ve politikasıyla Avrupa'nın içinde yer aldığını, iç içe geçtiklerini ve kültürlerin birbirine karıştığını belirten tarih bilimi uzmanı Dumont, Türkiye'yi ya Akdeniz çevresinde ya da Doğu Avrupa'da ele aldığını ifade etmektedir. Türkiye'yi düşündüğünde çoğu zaman Türkiye'nin Arap veya Osmanlı Devleti'nin Arap kısmını unuttuğunu söyleyen Dumont, Türkiye'nin kendisi açısından daha çok bir Balkan devleti veya Akdeniz devleti olduğunu söylemektedir.

³⁷ Dr. Djelloul Seddiki, Paris Büyük Camisine bağlı olan Al-Gazali Enstitüsü Başkanı, 2 Eylül 2010'da yapılan görüşme.

³⁸ Dr. Djelloul Seddiki, Paris Büyük Camisine bağlı olan Al-Gazali Enstitüsü Başkanı, 2 Eylül 2010'da yapılan görüşme.

Almanya'da da tarihçilerin çoğu için böyle bir durum bulunmaktadır. Mesela, birçok Fransız üniversitesinde Osmanlı ve Türkiye tarihi Güneydoğu Avrupa bölümlerinde veya Güney Doğu Avrupa ile ilgili bölümlerde yer almaktadır. Ancak Türkiye'de bugün durumun böyle olmadığını gören Dumont Türkiye'deki okul kitaplarına bakıldığı zaman, farklı bir konumlandırma söz konusu olduğunu, bu kitaplarda Türkiye'nin Orta Asya kökeniyle anlatıldığına dikkat çekmektedir. Türkiye için Orient (şarkiyat) kavramını fazla kullanmasının nedenleri sorulan Dumont, Batı ve Doğu olarak, dünyanın binlerce yıldır ikiye ayrıldığını, eskiden Doğu daha çok pozitif bir kavram iken Batı da ölümün yeri olduğunu, bu bağlamda Batı'nın pozitif bir şey olmadığını belirtmektedir. Temel sorunun Doğu'nun nasıl ortaya çıktığı ve sınırlarının nereden başladığıyla ilgilidir. Bu sorunu sorgulayan Dumont, 19. yüzyılın sonları ve 20. yüzyılın başlarında Doğu'nun, Orta Avrupa'dan başlayan bir coğrafi alanı kapsadığını, söz konusu dönemde Orta Avrupa'nın Doğu'ya ait bir bölge olduğunu mesela Yakın Doğu diye bir kavramın kullanıldığını, şimdi bile İngilizce bazı kitaplar ele alındığı zaman, Sırbistan gibi yerlerin Yakın Doğu içinde tanımlandığını ve Türkiye'ye kadar uzandığını, Ortadoğu'nun ise Türkiye'den başlayıp daha uzaklara gittiğini ifade etmektedir. Fakat günümüzde Türkiye denildiğinde Doğu'nun kastedildiğini söyleyen Dumont, Avrupalıların Mısır, Lübnan gibi devletlerle birlikte Türkiye'yi de Doğu'da algıladıklarını bazen Yunanistan'ı da Doğu'da saydıklarını sözlerine eklemektedir.³⁹

Gardner'e göre AB sadece kimliksel bir proje değil, aynı zamanda tarihsel bir projedir; tarihseldir çünkü yüzyıllar boyunca birbirleriyle savaşmış Fransa ve Almanya'yı bir araya getirmek için çok eskilerden beri gündeme getirilen bir projeydi. Ne var ki bu proje ancak yıkıcı etkisi yüksek olan II. Dünya Savaşı dönemi sonrasında uygulamaya geçebilmiştir. Bu proje Avrupa'da barış alanını ifade etmekte olup, dünyanın her tarafına barışı yaymayı hedeflemektedir. Ülkeler arası karşılıklı uzlaşma ve barışı ilke edinen bu proje sadece AB'yi değil, Türkiye ve Rusya dahil tüm bölgeyi kapsamaktadır. Gardner, AB'nin sadece denetleyici bir kavram olmadığını Türkiye'nin, Avrupa'nın bir parçası olup olmamasının önemli olmadığını, Rusya ile birlikte 19. Yüzyılda bu ülkenin Avrupa Konseyi'nin (Avrupa Ahengi'nin) üyesi olduğu düşünülürse Avrupa'nın Türkiye'ye olan ilgisinin yeni olmadığını, tarihsel faktörlerin etkili olduğunu hatırlatmaktadır. Türkiye'nin dışında Avrupa'dan Kuzey Afrika ülkeleri ve Rusya'nın da etkilendiğini bu ülkelerin böyle veya şöyle Avrupa'nın etkisi altında bulunduğunu belirten Gardner, tüm bunlara rağmen nüfus açısından neredeyse

³⁹ Paul Dumont, Directeur du Département d'études turques de l'Université Marc Bloch de Strasbourg, Strasbourg'ta 7 Eylül 2010'da yapılan Görüşme

Almanya kadar büyük olan Türkiye'nin AB'ye üye olmasının beklenmeyeceğini düşünmekte ve Türkiye için en iyi olan statünün imtiyazlı ortaklık olduğunu önermektedir.⁴⁰

Fransa'da her ne kadar günlük yaşamda dinin pek fazla etkisi olmasa da Türkiye'den söz edildiğinde Fransızların hemen reaksiyon gösterdiklerini ve dinsel farklılığın bu konuda etkili olduğunu söyleyen Billion, dinin Fransız kimliğinin oluşmasında önemli bir paya sahip olduğunu söylemektedir. Bu anlamda Fransızların siyasi söyleminde dinin etki ve rolünün göz ardı edilemeyecek kadar fazla olduğunu, bu algılamaların Fransız politikacıların Türkiye karşıtlığı eğilimlerini önemli ölçüde beslemesine neden olduğunu belirtmektedir.⁴¹ AB'nin siyasi bir proje olmasının yanında ortak bir Avrupalılık kimliği projesi olduğu görüşünde olan Gloanec, Müslüman göçmenlerin yerel vatandaşlarda tedirginliğe yol açtığını belirterek,⁴² AB kimliğinin oluşmasında Hıristiyan kültürü ve özellikle Müslüman karşıtlığı etkisinin ne denli rol aldığını demeye çalışmaktadır.

Kastoryano ise Fransızların kendilerini Aydınlanma Döneminden kalma bir entelektüel geleneğin temsilcileri ve Batı medeniyetinin kurucuları olarak gördüklerini, bu bakımdan Fransızların kendi tarihlerine ve devlete bakışlarının da diğer toplumlardan farklı olduğunu ifade etmektedir. Entelektüel alandan devletle ilişkilerine kadar Fransızlar kendilerini farklı konumlandırmaktadırlar. Politikacısından akademisyenine kadar çoğu kesimde görülen bu durumun değişmesinin zor olduğunu söyleyen Kastoryano, yayınladığı bir kitabının adını "Negocier l'Identite-Kimlik Pazarlığı" olarak belirlediği zaman Fransızların bu adlandırmaya (Fransızların) karşı çıktıklarını belirtmektedir. Kastoryano, Fransızların tarihleriyle yüzleşmedikleri gibi tarihe bıraktıkları lekelerle de yüzleşmekten kaçındıklarını, Fransızların retorikle gerçek arasındaki çelişkilerini ortaya çıkaran yazarların Fransız olmadığını, daha çok yabancı yazarların bu konuya değindiklerini savunmaktadır.⁴³

Türkiye'nin Dış Politikası Konusundaki Algılamalar

Türkiye'nin dış politikasıyla ilgili Lequesne'nin değerlendirmeleri dikkat çekmektedir. Türk dış politikasının artık ABD gibi devletlere bağımlı olmadığını, Türkiye'nin küresel ve bölgesel düzeyde rol aldığını, gerek Balkanlar ve Kafkaslarda gerekse Ortadoğu ve Afrika'da etkin bir aktör olarak rol oynadığını ve açılımlar gerçekleştirdiğini ifade eden Lequesne,

⁴⁰ Hall Gardner, The American University of Paris, Department of International and Comparative Politics, Paris, Eylül 2010'da yapılan görüşme

⁴¹ Didier Billion Institut de Relations Internationales et Stratégiques, Paris, Eylül 2010'da yapılan görüşme

⁴² Anne-Marie Le Gloanec, Centre d'études et de Recherches Internationales (CERI), Paris, Eylül 2010'da yapılan görüşme.

⁴³ Riva Kastoryano, Centre d'études et de Recherches Internationales (CERI), Paris, 3 Eylül 2010'da yapılan görüşme.

Türkiye'nin "soft power" denilen "yumuşak gücü" bu bölgelerde harekete geçirdiğine dikkat çekmektedir. Türkiye'nin, Müslüman kimliğinin de etkisiyle Ortadoğu'da ve diğer İslam ülkelerinin olduğu bölgelerde kültürel ve ekonomik olarak etkin rol oynayarak başarılı sonuçlar almaya başladığı görülmektedir. Örneğin Arap ülkelerinde batı standartlarında kadın erkek eşitliğini yansıtan Türk dizilerinin ve filmlerinin yaygın olarak seyredilmesi, Türk menşeli malların bu ülkelerde geniş pazar olanağını bulması, Türk inşaat firmalarının bu ülkelerde faaliyetlerde bulunması, Afrika ülkelerinde elçilik ve konsoloslukların açılması gibi faaliyetler Türkiye'nin dış ilişkilerinde ne denli değişiklikler ve başarılı sonuçlar kaydettiğinin göstergesi olarak dikkati çekmektedir. Bu gelişmeleri değerlendiren Lequesne, Türkiye'nin yumuşak güç unsurlarını iyi kullandığını, Pakistan gibi İslam ülkelerinde afetlerden zarar gören halklara yardım ederek dayanışmada bulunduğunu, eskiden farklı olarak Türkiye'nin bu ülkelere Müslüman kimliğini de öne sürdüğünü, İslam'la beraber çağdaşlığı ve moderniteyi de içine aldığı için Arapların Türkiye'ye ilgilerini arttırdığını, bu da hem Müslüman hem laik niteliğiyle Türkiye'ye önemli avantajlar ve başarılar sağladığını söylemektedir.⁴⁴

Paris Amerikan Üniversitesi'nden Hall Gardner ise Türk dış politikasındaki değişimi farklı değerlendirmektedir. Ona göre her ne kadar Türkiye için görünümde tehdit unsuru olmasa da Ortadoğu'da tehdit unsuru olarak algılanan ve Türkiye için de zararlı olan Saddam Hüseyin'in rejiminin yıkılmasından hemen sonra, Türkiye'nin bölgedeki gücü arttı ve güçlendi. Bu durum aynı zamanda İran'ı da güçlendirdi. Fakat unutulmuş bir şey vardı, o da bazı derecelerde yaşanabilecek birliktelik durumuydu. Türkiye ve PKK arasındaki sorun daha da yoğunluk kazandı. Bu noktada Türkiye'nin bölge ve komşu devletlerle olan ilişkilerinde İsrail unsuru farklı bir boyutuyla ortaya çıktı. İsrail için tehlike artık Irak'tan değil, İran'dan gelmeye başlamıştır. Bu durum Türkiye'nin İsrail ile ilişkilerinde yeni bir dönemin başlamasına yol açmıştır. Diğer taraftan ise bölgede ABD ile uzlaşma sağlanmış, İsrail ve Filistin uzlaşısıyla yakınlık sağlanmaya başlanmıştır. Bir taraftan da İran bölgeyi kontrol etmeye çalışarak Hizbullah ve HAMAS'ı desteklemektedir. Bu yüzden bölgede etkili olması bakımından İran'ın etkisini kırmak adına ABD, Filistinlileri ve Yahudileri bir araya getirmeye çalışarak, Arap ve İsrail ilişkilerini güçlendirmek ve İsrail'i tanımlarını sağlamak istiyor. Gardner, her ne kadar daha önce İsrail ile yakın ilişkileri bulunan Türkiye'nin Gazze Savaşı nedeniyle İsrail'le sorun yaşamış olsa da Türkiye'nin pozitif bir eğilim içinde olduğunu ileri sürmektedir. Türkiye'nin Kafkasya ve Ortadoğu bölgelerinde olumlu bir şekilde ilerleme sağladığını ve bu bölgelerde ilk adımları kendisinin atmaya çalıştığını kaydeden Gardner,

⁴⁴ Christian Lequesne, Centre d'études et de Recherches Internationales (CERI) Başkanı, Paris, 3 Eylül 2010'da yapılan Görüşme.

Irak'ın yıkılmasından sonra yeni bölgesel güç olarak ortaya çıkan Türkiye'nin bölgede etkinlik kurmak için İran'la mücadele ettiğini, ABD'nin Irak'tan çekildikten sonra yeni bir problem ve gerginliklerin olacağını dikkate alarak Türkiye gibi istikrarlı bir müttefik ile işbirliği yapmasının gerekli ve önemli olduğunun altını çizmektedir. Filistin'de HAMAS örgütü ile müzakere eden Türkiye'nin bölgede yer edinmeye çalıştığını, bunun da İsrail'le sorun yaşamasına neden olduğunu ifade eden Gardner, Türkiye'nin bölgeyi çevreleyen Avrupa, İsrail, İran ve Rusya arasında istikrar bulmaya ve dengeyi sağlamaya çalıştığını İsrail ile Filistin'i bir araya getirmek için Türkiye'nin rol oynayabileceğini düşünmektedir.⁴⁵

Dr. Schmid ise Fransa'nın gerek Ortadoğu'da gerekse başka bölgelerde Türkiye'yi kendisine her zaman rakip olarak gördüğünü, Türkiye ile işbirliği yapma yerine kendisinin aktif olarak çalışmalarını yürütme yönünde politika izlediğini, Fransız diplomatların Suriye ve İsrail arasındaki barış görüşmelerinde Türkiye'nin arabulucu rolünde bulunmasını bu nedenle pek istemediklerini Türkiye'nin yerinde kendilerinin bu konuda rol almak istediklerini, bu bağlamda dış politika konularında Türkiye ile Fransa'nın çıkarlarının birleşmediğini ileri sürmektedir.⁴⁶ Türkiye'nin İran ve İsrail politikalarını eleştirmekle birlikte AB'nin de ortak bir dış politikasının olmadığını söyleyen Gloannec, İngiltere'nin Irak işgalinde AB'nin diğer güçlü devletlerinden farklı davrandığını, Fransa'nın bu konuda İngiltere gibi davranmadığını⁴⁷ belirtmekle Fransa'nın sadece Türkiye'yi değil diğer AB ülkelerini de rakip olarak gördüğünü ve bu nedenle AB'nin ortak bir dış politikasının olmadığını ifade etmek istemektedir.

Türk dış politikasının Batı üzerindeki etkisiyle ilgili olarak, AB'nin Türkiye ile ilişkilerini güçlendirme iradesine sahip olması gerektiğini belirten Kastoryano, iki tarafın işbirliğine yönelerek kazanmalarının güçlü olasılık olduğunu, böyle bir durumda Avrupa'nın gücü ve etkisinin artacağını, ancak bunun gerçekleşmesinin zayıf bir ihtimal olduğunu düşünmektedir. Bunun nedeni(nin) ise, bölgede Amerikan çıkarlarının sürmekte olduğundan ve bölge ülkelerinin Avrupa yerine ABD ile işbirliğini önemsemelerinden kaynaklanmaktadır. Avrupa'nın bu bölgelerle ilgilenemediğini, bugün Suriye, Irak hatta Afganistan'da Türkiye'nin ne kadar aktif olduğunu, Avrupa'nın kendisini sınırlarının dışında daha geniş ve etkili görmediğini, AB'nin her ne kadar insan hakları gibi normatif değerlerin oluşmasına katkı sağlasa da politik olarak Afganistan'a veya Pakistan'a etki edebilecek bir aktör haline

⁴⁵Hall Gardner, The American University of Paris, Department of International and Comparative Politics, Paris, Eylül 2010'da yapılan görüşme

⁴⁶Dorothe Schmid, Institut Français des Relations Internationales (IFRI), Paris, 30 Ağustos 2010'da yapılan görüşme.

⁴⁷ Anne-Marie Le Gloannec, Centre d'études et de Recherches Internationales (CERI), Paris, Eylül 2010'da yapılan görüşme.

dönüşmesinin oldukça zor olduğunu, kendi başına bir güç merkezine dönüşmesinin de mümkün gözükmediğini belirten Kastoryano; Türkiye'nin ise daha geniş imkânlarla ve avantajlara sahip olduğunu, esasında Türkiye'nin rol aldığı bölgelerin baş aktörünün AB değil ABD olduğunu ileri sürmektedir.⁴⁸ Lequesne ise ABD askerlerinin Irak'tan ayrıldıktan sonra Irak'taki sürecin nasıl işleyeceğinin belirsiz olduğunu, Irak'taki etnisiteler ve mezhepler arasında çıkabilecek muhtemel savaşın Batı'yı ciddi olarak kaygılandırıldığını, Irak sorununda meşru ve etkili olabilecek aktörün Türkiye olduğunu belirterek, Türkiye'nin Avrupa'dan farklı olarak bölge ülkeleriyle daha iyi ilişkiler kurabildiğini, Avrupalıların Ortadoğu'da istikrarı getirmek istiyorlarsa Türkleri kendi içlerinde barındırmaları gerektiğini ifade etmektedir. Türkiye'nin Ortadoğu ilişkilerini AB açısından önemseyen Lequesne, bölgedeki Türk diplomasisinin politik açıdan İran'ınkinden daha etkili olduğunu savunmaktadır.⁴⁹

Gaz ve enerji politikalarında Türkiye'nin AB için ne kadar önemli olduğu sorusuna Gardner, Sarkozy'nin Türkiye'yi AB'ne istememekle birlikte içinde Kuzey Afrika ülkelerinin de dahil olduğu Akdeniz'de bir birlik kuracaklarını ve Türkiye'nin bu birlikte önemli bir rol oynayacağını da söylediğini belirterek cevap vermiştir. Fransa için kuzey Afrika ile birlikte hareket eden Türkiye'nin daha uygun olacağını belirten Gardner, Kafkas bölgesinde Türkiye'nin Rusya karşısında dengeyi sağladığını ve bu bölgede barışın oluşmasında önemli katkısının olabileceğini ve Türkiye'nin bu rolüyle Avrupa için köprü görevini görebileceğini ileri sürmektedir.⁵⁰

On yıl içinde Türkiye'nin geleceğinin ne olacağı konusunda Gardner, Türkiye'nin bölgesel bir güç olacağını düşündüğünü, Osmanlı Devleti'nden kalma çok büyük tarihi bir etkisinin bulunduğunu, Ortadoğu ve Asya'da etkin rol oynayarak İran karşısında temel denge unsuru olacağı gibi AB için de denge unsuru olacağını belirtmektedir.⁵¹

Kastoryano ise, ekonomik durumu, dinamizmi ve genç nüfusu ile Türkiye'nin bugünün Avrupa'sından çok daha iyi koşullarda olduğunu ileri sürmektedir. Avrupa durgunluk ve kriz dönemlerini yaşarken, Türkiye dinamizmi ile AB ülkelerini geride bırakmıştır. Türkiye'nin AB üyesi olmasına ihtiyacının olmadığını vurgulayan Kastoryano, AB ülkeleri arasında yaşanan rekabetlerin ve ekonomik krizlerin AB'nin geleceğini ciddi

⁴⁸ Riva Kastoryano, Centre d'études et de Recherches Internationales (CERI), Paris, 3 Eylül 2010'da yapılan görüşme

⁴⁹ Christian Lequesne, Centre d'études et de Recherches Internationales (CERI) Başkanı, Paris, 3 Eylül 2010'da yapılan Görüşme.

⁵⁰ Hall Gardner, The American University of Paris, Department of International and Comparative Politics, Paris, Eylül 2010'da yapılan görüşme

⁵¹ Hall Gardner, The American University of Paris, Department of International and Comparative Politics, Paris, Eylül 2010'da yapılan görüşme

şekilde tehdit ettiğini belirtmektedir. Avrupa'da her devletin kendi ulusal politikalarını ön plana çıkardığını söyleyen Kastoryano, Türkiye'de her şey yolunda olmamakla beraber, özellikle ekonomik olarak yaşanan krizin Türkiye'de ciddi bir şekilde hissedilmediğine tanık olduğunu söylemektedir. Krizin Türkiye'de ciddi olarak hissedilmesinin sebeplerinin ise; genç nüfus yapısı, ekonomik açılımları, coğrafi konumu ve dinamik yapısı ile Türkiye'nin önümüzdeki dönemlerde etkisini daha da artıracaklarını ifade etmektedir. Ona göre Türkiye'nin AB üyelik sürecinde en önemli sorunların başında Türkiye'nin çok güçlü bir devlet geleneğine sahip olması ve tarih boyunca Batılıların sömürgesi olmamış olması yatmaktadır. Türkiye'nin ne Polonya ne de Romanya gibi küçük bir ülke olmadığı açıktır.⁵²

Eksen Kayması Konusu

Türkiye'nin dış politikasında eksen kaymasının yaşanıp yaşanmadığıyla ilgili olarak Gardner'in görüşleri şöyledir: Genel bir bakış açısıyla değerlendirilmesi gerekirse, ABD denge ve çıkar politikalarını her zaman değiştirebileceği için Türkiye'nin AB'ye yaklaşması önemlidir. Hem doğuyu hem batıyı dengelemek için, Türkiye AB'ye yakın durmak zorundadır. Eğer Türkiye AB ile birlikte hareket ederse bu durum radikal fundemantalist düşüncenin önüne bir set çeker. Diğer taraftan, eğer Türkiye, İsrail ve AB tarafından tecride uğrarsa, bu onu Rusya'ya ve İran'a yakınlştırır. Bu da AB'nin hiç istemediği bir şeydir. AB artık eskisi gibi işlemediği ve şu an bir geleceği olmadığı için Türkiye yeni ortağı olarak Rusya'yı görebilmektedir. Bu nedenle AB, Türkiye ve Rusya arasında ne yapacağını bir an önce düşünmeye başlamak zorundadır. Avrupa'ya aktarılacak enerji hatlarında Türkiye AB için önemli rol oynamaktadır. Türkiye'nin boru hatlarını kontrol edeceği enerji antlaşmasının imzalanması önemlidir. Bu açıdan Türkiye'nin AB'ye yakın olması hem AB'nin Rusya politikası hem de Çin politikası bakımından köprü görevini görecektir.⁵³

Türkiye model olarak Avrupa'yı tercih ederek bunu Batılılaşmanın bir aracı olarak aldığını vurgulayan Kastoryano, Türkiye'nin ekonomik ve politik olarak ilerlemek adına Avrupa'yı referans almayı tercih ettiğini belirtmek suretiyle esasta herhangi bir eksen kaymasının olmadığı sonucunu çıkarmaktadır. Ona göre bu araçların veya değerlerin etkinliği bu gün pek görülmeyebilir. Ancak Batılı değerler Türkiye'deki birçok sorunun aşılmasında önemli bir rol oynamaktadır. Örneğin sorununun çözümünde Avrupa Birliği doğrudan içinde yer almamasına karşın Avrupa standardında insan haklarının uygulanmasını denetleyen

⁵²Riva Kastoryano, Centre d'études et de Recherches Internationales (CERI) , Paris, 3 Eylül 2010'da yapılan görüşme

⁵³Hall Gardner, The American University of Paris, Department of International and Comparative Politics, Paris, Eylül 2010'da yapılan görüşme

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Kürt sorunuyla ilgili birçok davada ne yapılmaması yönünde kararlar almıştır. Bu kararların Türkiye'yi bağladığı dikkate alınırca, bu kararların yerine getirilmeye çalışılması, Türkiye'nin batıdan kopmadığını göstermesi açısından önemlidir.⁵⁴

Kıbrıs Sorunu

Türkiye'nin AB üyeliğine engel olarak öne sürülen sorunlardan Kıbrıs sorununun çözümünün gerekliliğine vurgu yapılmaktadır. Gardner'e göre Türkiye Kıbrıs sorununa çözüm bulmak zorundadır, çünkü bu stratejik açıdan önemlidir. Çözülmesi gerek birçok ekonomik sorun olmakla beraber bunlar halledilebilir, fakat Kıbrıs konusu çok daha önemli ve kesinlikle çözülmesi gerekir. Gardner, Türkiye hükümetinin müzakereler konusunda birtakım girişimlerde bulunduğunu, bu konuda gelişmeler kaydettiğini ve çözüme doğru gittiğini fakat sonra bunların durduğunu ileri sürmektedir. Gardner, ilişkiler için yeni bir yol bulunması halinde, bu yolun Türkiye'yi Avrupa'yla yeni bir ilişkiye götüreceğini söylemekle beraber bu yolun ne olduğunu, Rumlar tarafından yapılması gereken şeylerin olup olmadığını açıklamamaktadır. Kıbrıs sorunu çözülmeden AB tarafından neden Rum tarafının temsilinin tanınması suretiyle Kıbrıs'ın tam üyeliğe alınması konusunda tatmin edici bir açıklama yapılabilmiş değildir. Sorunun çözümünün AB'nin isteği çerçevesinde Türkiye tarafından sağlanması gerektiğini düşünen Gardner, Kıbrıs sorununun çözülmesi durumunda Fransa'nın Türkiye'nin AB üyesi olması için kapılarını açacağını ve Türkiye'ye bir engel çıkarmayacağını ileri sürmektedir.⁵⁵ Gardner ile aynı fikirleri paylaştığı görülen Gloannec de Türkiye'nin AB ile ilişkilerinde Kıbrıs ve Ermeni sorunlarının başlıca önemli alanlar oluşturduğunu, bunlar çözülmeden Türkiye'nin AB üyesi olmasının söz konusu olmayacağını belirtmektedir.⁵⁶

Ermeni Sorunu

Yukarda Ermeni sorununun Türkiye'nin AB üyeliği üzerinde önemli etkiye sahip olduğunu ve bu sorun çözülmeden Türkiye'nin AB üyesi olamayacağını belirten görüşlere değinilmiştir. Fransa'da yaşayan Ermenilerin bu konuyla ilgili algılamalarının ne olduğu bu konuya olan yaklaşımları ile sorunun Türkiye-AB ilişkilerine etkileri konusunda Strasbourg

⁵⁴ Riva Kastoryano, Centre d'études et de Recherches Internationales (CERI), Paris, 3 Eylül 2010'da yapılan görüşme

⁵⁵ Hall Gardner, The American University of Paris, Department of International and Comparative Politics, Paris, Eylül 2010'da yapılan görüşme

⁵⁶ Anne-Marie Le Gloannec, Centre d'études et de Recherches Internationales (CERI), Paris, Eylül 2010'da yapılan görüşme.

Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde akademisyen olan Ermeni kökenli Samuel ile görüşmede bulunulmuştur.

Fransa'da yaklaşık 500 bin Ermeni kökenli nüfusun yaşadığını, bunların diğer topluluklara nazaran Fransız toplumuyla çok iyi entegre olduğunu belirten Samuel, Fransa'da yaşayan Ermeni toplumunun Ermeni soykırımının Türkiye tarafından tanınması konusunda yoğun faaliyetlerde bulduklarını ve Fransızların çoğunun I. Dünya Savaşı döneminde Ermenilere soykırım yapıldığını kabul ettiklerini ileri sürmektedir. Tarihte gerçekleşen bu olayın Türkiye tarafından soykırım olarak tanınması için Ermeni Diasporası tarafından sürdürülen çabaların altında politik ve stratejik hedeflerin yattığını belirten Samuel, her ne kadar olaya bazen toplu imha veya katliam denilse de kendisine göre bunun soykırım olmadığını inandığını ifade etmiştir. Çünkü gerçekleşen olayın soykırım denilmeyecek kadar küçük boyutlarda olduğunu ifade etmiştir. I. Dünya Savaşında Türk milliyetçiliğini ve Türklük düşünceni savunan jön Türklerin ve hükümetlerinin savaşta mağlup olan Almanların yanında yer alması ve savaş sonrası koşulların jön Türklerin işine yaraması gibi koşullar bağlamında 1915 olaylarının değerlendirilmesi gerektiğini ifade eden Samuel, jön Türklerin Türklüğü korumak ve bu kimlik çevresinde birlik oluşturmak için Ermenilerin ve Kürtlerin öldürülmesini desteklediklerini halbuki bu şekilde birliğin oluşturulamayacağını anladıklarını, bununla birlikte o dönemin Türklük düşüncesini savunanların halen Türkiye'de pozisyonlarını koruduklarını belirtmektedir.

Fransa'nın Türkiye'ye yönelik dış politikasında ve AB ile üyelik sürecinde Ermeni ve Kürt sorununun çözülmesini istemesinin, kendi içinde bir çelişki oluşturduğunu söyleyen Samuel, Fransa'nın kendisinin azınlık kavramını ve azınlık haklarını kabul etmediğine dikkat çekmektedir. Ona göre Fransa'nın yapmadığı bir şeyi başka ülkelerden istemesi tutarsızlıktır. Fransa'nın Türkiye'den azınlıkları ve onların haklarını tanımamasını istemesi çelişki oluşturmaktadır. Türkiye'nin soykırımı tanınması, üyelik sürecinde önemli olmakla birlikte Türkiye soykırımı tanınması dahi Avrupalıların kendisinden başka şeyler isteyeceklerini, bu sefer de Ermenileri öldürdüğü için AB'ye üye yapmayacaklarını düşünen Samuel, ekonomik yönden şartları çok olumsuz olan ve bu konuda AB kriterleriyle uyuşmayan Romanya ve Bulgaristan'ın üyeliğe kabul edilmesine rağmen ekonomik yönden iyi durumda olan hatta Fransa'dan daha iyi ekonomik koşulları sağlayan Türkiye'nin kabul edilmemesinin, kültürel ve kimliksel nedenlerden kaynaklandığını ifade etmektedir. Şu anda Türkiye ekonomik güce sahip olduğu için kriz içindeki AB'nin kendisine yakın durduğunu belirten Samuel, Türkiye'nin üye olması durumunda ekonomik yönden AB'ye katkı sunacağını düşünmektedir.

Ekonomik yönden durumu kötü olan Ermenistan'a Ermeni Diasporası tarafından yeterli yardım yapılmadığını söyleyen Samuel, Ermenilerin Azerbaycan ve İran ile ilişkilerin nasıl olması gerektiği konusunda pek durmadıklarını, daha çok soykırımın tanınmasıyla ilgili AB'yi Türkiye konusunda yönlendirmeye çalıştıklarını ifade etmektedir. Fransa'da Sarkozy'nin seçimlerde Ermenilerden destek almasına rağmen Ermenilerin beklentilerine cevap vermediğini kaydeden Samuel, Ermenilerin bu konuda pek bir tepki göstermediğine işaret ederek, kendilerine sergilenen davranışları kabullenmek durumunda kaldıklarını, Fransa yönetiminin Türkiye ile ilişkilerinde Ermeni sorunundan bahsetmekle birlikte 1980'lerde yaptıklarının dışında Ermenistan'a yardım yapmadığını ve komşu ülkelere kıyasla Ermenistan'ın çok geri kaldığını ifade ederek Fransız yönetimini eleştirmektedir.

Kendisinin Türkiye'nin AB üye olmasını desteklediğini söyleyen Samuel, insan hakları ve demokrasi üzerinde kurulmuş olan ve Türkiye'nin de üyesi olduğu 48 üyeli Avrupa Konseyi örgütüne insan haklarını büyük oranda ihlal eden Hırvatistan'ın kabul edildiğine dikkat çekerek, şu anda Türkiye'nin insan hakları konusunda eskiye oranla önemli gelişmeler kaydettiği halde bu konuda endişelerin devam ettiğini Türkiye'nin demokrasi yönünden eksikliklerinin olduğunu bildiğini fakat bunların giderileceği konusunda umutlu olduğunu belirtmektedir. Her ne kadar aralarında çözülmemiş sorunlar olsa da Ermenistan'ın da Türkiye'nin AB üyesi olmasını istediğini kaydeden Samuel, Türkiye'nin insan hakları ve demokrasi sorunlarını çözmesi halinde AB üyesi olması gerektiğini savunmaktadır.⁵⁷

SONUÇ

AB'nin Almanya ile birlikte başat üyesi olan Fransa'nın Türkiye karşıtı tutumunda önemli rol oynayan kamuoyu algısının tarihsel, kültürel ve dinsel faktörlerden beslendiği ve beraberinde siyasal sonuçlar getirdiği görülmektedir. Fransa, askeri ve ekonomik açıdan güçlü olan Türkiye'nin AB'de kendisine rakip olacağını ve karar alma mekanizmalarında söz sahibi olacağını ön görerek AB'ye tam üye olan bir Türkiye'nin siyasal ve ekonomik çıkarı açısından olumsuz yansımalarının olabileceğini ve Avrupa'da etkinliğinin ve sözünün azalacağını düşünmektedir. Eksik ve yanlış bilgilerle yönlendirilmiş Türkiye karşıtı kamuoyunun niteliği, Fransız yönetiminin bu yöndeki politikasına da uygun düşmektedir. Seçimlerde Türkiye karşıtlığını kullanarak öne geçmeye çalışan siyasi partilerin ve liderlerinin bu yöndeki tutumu, Fransız kamuoyundaki olumsuz ön yargıları derinleştirmektedir. Fransa'nın Osmanlı dönemine kadar giden Türkiye ile sürdürdüğü siyasal

⁵⁷ Samuel, Université de Strasbourg, Faculté de droit, Strasbourg'ta 7 Eylül 2010'da yapılan görüşme.

ve ekonomik rekabeti, özellikle Müslüman ülkelerdeki sömürgeci geçmişi, bu ülkelerden gelen Müslüman kökenlilere yönelik olumsuz yaklaşımları, Türkiye'nin Avrupa geçmişi, Ermeni meselesi, gereğinden fazla dinsel ve kültürel farklılıkların üzerinde durulması gibi etkenler Fransız kamuoyunun Türkiye karşıtı algılamasını beslemektedir. Siyasi iktidar ile kamuoyu arasında feedback etkisi yapan bu ön yargılar, Türkiye'nin AB üyeliği söz konusu olunca daha fazla artmaktadır.

Yapılan görüşmelere bakıldığında, Fransız toplumun önemli çoğunluğunun Türkiye hakkında bilgi sahibi olmadıkları, eksik veya yanlış bilgilere sahip oldukları, ön yargılarının oluşmasında bunun başlıca önemli faktör olduğu görülmüştür. Fransa'da yaşayan Müslümanlar ise Türkiye'nin AB üyeliğini desteklemelerine rağmen Türkiye karşıtı kamuoyu eğilimini değiştirebilecek durumda olmadıkları yapılan mülakatlar sonucunda görülmektedir. değildirler. Güçlü lobi faaliyetlerinde bulunan ve Türkiye karşıtı algılamalarda önemli etkiye sahip olan Ermeni nüfusuna karşılık orda yaşayan Türk nüfusunun Türkiye lehinde lobi yapabilecek bir yapıda olmadığı ve oldukça etkisiz ve yetersiz oldukları görülmektedir. Fransız toplumunun Türkiye karşıtı algılamalarını değiştirebilmek için Türkiye'nin gerek resmi yollardan gerekse sivil toplum kuruluşları aracılığıyla diyalogu arttırmak, eğitsel, akademik, sportif ve ticari olmak üzere çeşitli alanlarda karşılıklı ilişkileri geliştirmek suretiyle Fransız toplumunun Türkiye'yi yakından tanımalarının sağlanması gerekmektedir.

Kaynakça (Görüşme Yapılan Kişiler)

Anne-Marie Le Gloannec, Centre d'études et de Recherches Internationales (CERI), Paris, Eylül 2010'da yapılan görüşme.

Billion, Didier, Institut de Relations Internationales et Stratégiques, Paris, Eylül 2010'da yapılan görüşme

Dumont, Paul, Directeur du Département d'études turques de l'Université Marc Bloch de Strasbourg,

Strasbourg'ta 7 Eylül 2010'da yapılan Görüşme

Gardner, Hall, The American University of Paris, Department of International and Comparative Politics, Paris, Eylül 2010'da yapılan görüşme

Jrak, Advocate. Paris, Eylül 2010'da yapılan görüşme

Kastoryano, Riva, Centre d'études et de Recherches Internationales (CERI), Paris, 3 Eylül 2010'da yapılan görüşme

Lequesne, Christian, Centre d'études et de Recherches Internationales (CERI) Başkanı, Paris, 3 Eylül 2010'da yapılan Görüşme.

Özdemir, Adnan, "Fransız Toplumunun Türkiye'ye 'Hayır' Demesinin Nedenleri", <http://www.usak.org.tr/makale.asp?id=150>, E.T: 20.10.2010. (İkincil Kaynak)

Samuel, Université de *Strasbourg*, *Faculté de droit*., Strasbourg'ta 7 Eylül 2010'da yapılan görüşme

Seddiki, Dr. Djelloul, Paris Büyük Camisine bağlı olan Al-Gazali Enstitüsü Başkanı, 2 Eylül 2010'da yapılan görüşme.

Schmid, Dorothé, Institut Français des Relations Internationales (IFRI), Paris, 30 Ağustos 2010'da yapılan görüşme.